Analyysi

Korkea-asteen tutkinto kannattaa Suomessa

Suomen talous | 18.12.2017 | Petri Mäki-Fränti, Helvi Kinnunen

KIRJOITTAJAT

Petri Mäki-Fränti
Vanhempi ekonomisti

Helvi Kinnunen

Hyvin koulutettujen ansiotaso on tyypillisesti korkeampi kuin heikosti koulutettujen. Seuraavassa tarkastellaan koulutuksen taloudellisia hyötyjä, kun ansiotason lisäksi otetaan huomioon hyvin koulutettujen parempi työllisyystilanne. Korkea-asteen tutkinnon suorittaminen näyttää etenkin miesten tapauksessa edelleen kannattavalta sijoitukselta.

Koulutuksen tuottoa voidaan arvioida sen mukaan, miten koulutus vaikuttaa yksilön tuloihin

tämän elinkaaren aikana. Koulutus tyypillisesti kasvattaa yksilön tuottavuutta ja nostaa sitä kautta ansiotasoa.[1] Tiedetään myös, että työmarkkinoillaolo on sitä todennäköisempää, mitä parempi koulutus yksilöllä on[2].

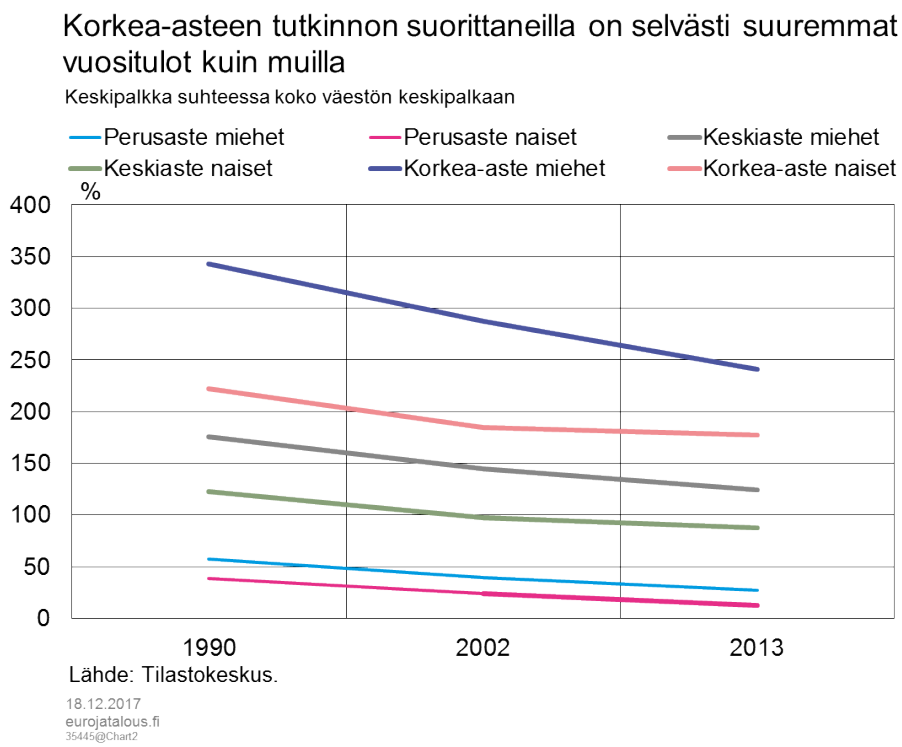
Seuraavassa pohditaan koulutustaustan ja vuositulojen välistä yhteyttä yksinkertaisten kuviotarkasteluiden avulla.[3] Sen lisäksi, että hyvin koulutettujen ansiotaso tyypillisesti on parempi kuin heikommin koulutettujen, koulutus kasvattaa ansiotuloja myös sitä kautta, että se parantaa työllistymismahdollisuuksia. Koska vuosittaisten työtulojen vertailu ottaa huomioon nämä molemmat hyödyt, se kuvaa koulutuksen yksilölle tuomia hyötyjä paremmin kuin pelkästään ansiotason tai sen kehityksen vertailu.

Koulutuksen varsinaisen henkilökohtaisen tuoton arvioimisessa tulisi ottaa huomioon, että tuottavuus riippuu monista muistakin henkilökohtaisista ominaisuuksista ja taustatekijöistä kuin koulutuksesta. Koulutuksen kannattavuuden arvioimisessa tulisi lisäksi ottaa huomioon kustannukset, joita koulutuspanostuksesta koituu, sekä tulojen kehitykseen liittyvät riskit. Seuraavassa tarkastelussa keskitytään kuitenkin vain karkeasti kuvailemaan koulutuksen ja tulokehityksen välisiä yhteyksiä.

Koulutuksen merkitystä arvioitiin jakamalla kotitaloudet ja yksilöt ryhmiin koulutustaustan ja sukupuolen mukaan ja vertailemalla sekä keskimääräisiä käytettävissä olevia tuloja että palkkatuloja. Palkkatulojen vertailu tehtiin erikseen miehille ja naisille, jotta voitiin arvioida sukupuolten välisiä eroja koulutuksen vaikutuksesta tulojen kehitykseen. Käytettävissä olevien tulojen vertailussa näkyy, missä määrin verotus ja tulonsiirrot parantavat varsinkin pelkän peruskoulututkinnon varaan jääneiden taloudellista asemaa.

Käytettävissä olevilla tuloilla mitattuna korkea-asteen tutkinnon[4] suorittaminen näyttäisi olevan Suomessa kannattava valinta. Korkeakoulutettujen alle 35-vuotiaiden käytettävissä olevien tulojen mediaani oli vuosituhannen vaihteessa noin 1,5 kertaa niin suuri kuin korkeintaan peruskoulun suorittaneiden (kuvio 1), ja vuoteen 2015 mennessä tulosuhde oli kasvanut jo lähes 1,9-kertaiseksi. Keskiasteen tutkinnon[5] tuotto jää sen sijaan yllättävän vähäiseksi. Vuosituhannen vaihteessa keskiasteen tutkinnon suorittaneiden mediaanitulot eivät juuri poikenneet kouluttamattomien tuloista, ja vielä vuonna 2015 ero jäi vajaaseen 10 prosenttiin[6].

Kuvio 1.

Käytettävissä olevat tulot sisältävät palkkatulojen ohella tulonsiirrot, jotka tyypillisesti parantavat pienituloisimpien ja heikoimmin työllistyneiden suhteellista asemaa tulonjaossa. Tämä osaltaan selittää sen, miksi keskiasteen ja perusasteen koulutuksen saaneiden vuosituloissa erot jäävät vähäisiksi. Samasta syystä käytettävissä olevien tulojen vertailu saattaa samalla aliarvioida korkeakoulutuksen tuottoa.

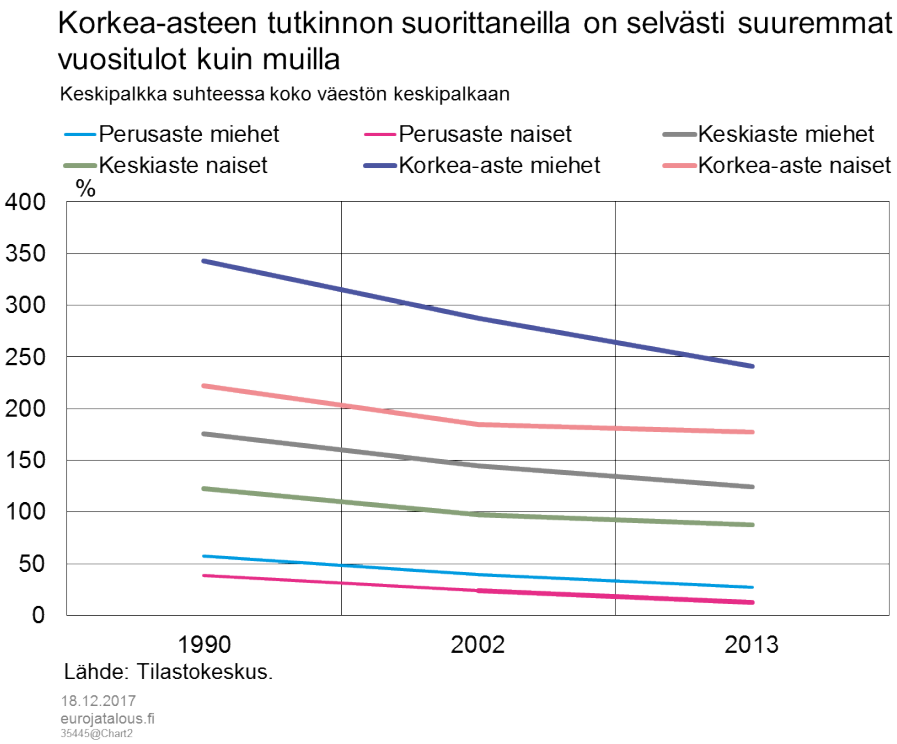
Seuraavaksi vertaillaan perusasteen, keskiasteen ja korkea-asteen koulutuksen saaneiden keskimääräisiä (bruttomääräisiä) palkkatuloja sukupuolittain vuosina 1990, 2002 ja 2015 (kuvio 2). Näin muodostettujen kuuden ryhmän vuositulot on suhteutettu kaikkien työikäisten tuloihin. Nähdään, että jokaisen ryhmän vuositulot suhteessa kaikkien palkansaajien tuloihin ovat heikentyneet tarkasteluajanjakson aikana. Havaintoa selittää se, että hyvätuloisten korkeasti koulutettujen osuus kaikista palkansaajista on suurentunut, mikä on nostanut vertailutasoa eli kasvattanut kaikkien palkansaajien keskituloa.

Palkkatulovertailun perusteella korkeasti koulutettujen miesten työtulot suhteessa työikäisten keskituloihin ovat supistuneet enemmän kuin muiden ryhmien. Vielä vuonna 1990 korkeasti koulutetut miehet ansaitsivat keskimäärin 3,5 kertaa enemmän kuin palkansaajat keskimäärin, mutta vuonna 2015 ero oli enää noin 2,5-kertainen. Ero työtuloissa verrattuna keskiasteen tutkinnon suorittaneisiin ja varsinkin perusasteen koulutuksen varaan jääneisiin on silti edelleen suuri.

Naisilla korkeakoulutuksen hyödyt jäävät tulokehityksen kannalta selvästi vähäisemmiksi kuin miehillä. Korkeasti koulutettujen naisten työtulot ovat olleet keskimäärin noin 2 kertaa kaikkien työikäisten tuloja suuremmat. Korkeasti koulutettujen naisten asema suhteessa korkeasti koulutettuihin miehiin on kuitenkin hienoisesti parantunut vuosituhannen vaihteen jälkeen.

Palkkatuloilla verrattuna myös keskiasteen koulutuksen hankkiminen kannattaa, varsinkin miesten tapauksessa. Vuonna 2015 keskiasteen tutkinnon suorittaneiden miesten työtulot olivat 30 % suuremmat kuin kaikkien työikäisten keskipalkat. Keskiasteen tutkinnon suorittaneiden naisten vuosiansiot jäivät sen sijaan hiukan alle kaikkien työikäisten keskiansioiden. Silti ne ylittävät reilusti perusasteen varaan jääneiden ansiot. Pelkän perusasteen suorittaneiden tulot jäävät sukupuolesta riippumatta selvästi alle puoleen kaikkien työikäisten keskimääräisistä tuloista.[7]

Kuvio 2.

Lähteet

Asplund – Maliranta (2006) Koulutuksen taloudelliset vaikutukset. Sitran raportteja 60.

Koerselman, K. – Uusitalo, R. (2014) The risk and return of human capital investments, Labor Economics, Vol. 30, 154–163.

Viitteet

1. Koulutuksen ja palkkojen välisestä yhteydestä, ks. esim. Asplund ja Maliranta (2006). ↑
2. Koulutuksen ja työmarkkina-aseman yhteydestä ks. Iän, sukusuolen ja koulutuksen vaikutuksesta työntarjontaan Suomessa, Teema-artikkeli tässä julkaisussa. ↑
3. Tutkimusaineistona on tässä käytetty Tilastokeskuksen Tulo- ja elinolotutkimuksen kotitalouskohtaisia aineistoja. ↑
4. Korkea-asteen tutkinnot pitävät sisällään Tilastokeskuksen koulutusasteluokituksen mukaiset alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon (ml. ammattikorkeakoulututkinnot) sekä ns. alimman korkea-asteen tutkinnot, joita ovat esim. teknikon, merkonomin ja sairaanhoitajan tutkinnot. ↑
5. Keskiasteen tutkinnot viittaavat peruskoulun jälkeisiin, 1–3 vuotisiin tutkintoihin, joita ovat esim. ylioppilastutkinnot, 1–3 vuotiset ammatilliset tutkinnot sekä ammatilliset perustutkinnot. ↑
6. Tulos on samansuuntainen kuin minkä Koerselman ja Uusitalo (2014) esittävät tutkimuksessaan koulutuksen merkityksestä elinkaarituloihin, jossa otettiin huomioon myös koulutukseen liittyvä riski. Tulosten mukaan korkeasti koulutettujen riskilläkin korjatut tulot ovat merkittävästi suuremmat kuin keskiasteen koulutuksen tai pelkän peruskoulun käyneiden tulot. Keskiasteen koulutuksen saaneiden elinkaaritulot eivät sen sijaan juuri poikenneet pelkän peruskoulun käyneiden tuloista. Saman tuloksen ovat saaneet myös Asplund ja Maliranta (2006). ↑
7. Vuosittaisiin palkkatuloihin perustuvassa vertailussa pelkän perusasteen suorittaneiden asema on selvästi heikompi kuin Tilastokeskuksen palkkarakennetilaston vertailussa. Palkkarakennetilastossa, jossa mitataan kuukausiansioita ja kokoaikaisia työntekijöitä, perusasteen koulutuksen ansiot olivat noin 85 % keskimääräisistä palkkatuloista. Ero kertoo siitä, että heikon koulutuksen saaneiden työsuhteet ovat katkonaisia. ↑

Asiasanat

koulutuksen tuotto, käytettävissä olevat tulot, työllisyys